

**DIMENSIUNE ETICĂ ȘI EXISTENȚIALĂ PE DOUĂ MERIDIANE
LITERARE: IOAN SLAVICI, BUDULEA TAICHII (1881) ȘI
NATSUME SŌSEKI, ZBUCIUMUL INIMII (1914)**

**THE EXISTENTIAL AND ETHIC DIMENSION ON TWO
DIFFERENT LITERARY WAYS :IOAN SLAVICI, “BUDULEA
TAICHII” (1881) AND NATSUME SOSEKI” ZBUCIUMUL
INIMII” (1914)**

Rodica FRENȚIU

Universitatea „Babeș-Bolyai”, Cluj-Napoca

Facultatea de Litere, Departamentul de Studii Asiatice

rfrentiu@hotmail.com

... și m-am obișnuit a căuta numai omul în oameni.

I. Slavici

Fan-chi, urmându-l pe Filosof, [...] spune: Permiteți-mi să îndrăznesc să vă întreb ce trebuie făcut pentru a acumula virtuți, a-ți corecta defectele și a deosebi rătăcirile spiritului?

Filosoful spune: Oh! Aceasta este o problemă mare și frumoasă!

Confucius, *Lun-Yu sau dialoguri filosofice*

Abstract

*The present paper, entitled **Ethic and existential dimension on two literary meridians: Ioan Slavici, Budulea Taichii and Natsume Sōseki, Kokoro**, tries to propose a daring exploration, in terms of revealing the similarities between two writers contemporary in the IInd half of the XIXth century and the beginning of the next one, yet living in very different geographical areas. The current research deals with the problematics of the intellectual raised by Ioan Slavici and Natsume Sōseki, against the background of deep political, social and cultural changes. The intellectual is the witness and also the barometer of the contradictions characteristic to the mentioned epoch of spiritual crisis, which, although lived in constant fret of awareness, ultimately brings forth universal ethical conflicts. The Romanian and the Japanese writer try to grasp the mystery surrounding each destiny, in order to understand the meaning of life. The frailty of the human being, the precarious nature of life, the uncertainty of a continually changing world are intensely felt by the two men of letters and, as a result of that, the reference point they try to adopt regards the confucianist ethics, as both of them adopt a direct or indirect standpoint towards this code of moral values.*

Key words: *the condition of the intellectual, ethic, self, confucianism*

Cuvinte cheie: *condiția intelectualului, etica, confucianismul, identitate.*

În perioada studenției de la Viena (1870-1871), împreună cu Eminescu, Slavici (1848-1925) îi citea pe Platon, Kant, Hegel, Schelling, Schopenhauer, Rousseau, Pestalozzi, descoperind tot atunci și filosofia orientală. Numindu-l pe Confucius „cel mai cuminte dintre toți oamenii care le-au

dat altora sfaturi”¹, Slavici ajunsese să citească tot ce-i cădea în mână despre China și filosoful chinez², cu impresia că recunoaște și regăsește în doctrina confucianistă învățătura de acasă și credința creștină în care fusese crescut și educat. După cum o va mărturisi mai târziu însuși scriitorul³, lectura volumului *Chine ou description historique, géographique et littéraire de ce vaste Empire*, al lui M. G. Pauthier (Paris, Firmin Didot), care-l prezintă pe Confucius împreună cu cele trei legi fundamentale și cele cinci virtuți de căpetenie, pare să i se fi întipărit în memorie „atât de adânc” tânărului Slavici că s-a constituit într-un fel de îndreptar ce l-a călăuzit „în toate împrejurările vieții”. Viitorul om de cultură ardelean își formulează acum, inspirându-se din doctrina confucianistă, un fel de cod moral, întemeiat pe câteva norme de conduită: **iubirea de adevăr, iubirea de dreptate, buna-credință și sinceritatea**. Se pare însă că normele etice preconizate de Slavici nu erau deloc raportate la viața socială, fiind considerate ca aflându-se deasupra claselor, universal valabile, necondiționate de spațiu și timp. Ideea „armoniei firești”, de „pace și liniște” a personalității umane, valabilă pe plan individual, devine, însă, retrogradă pe plan social, ceea ce-l face pe Slavici să respingă ideea Revoluției franceze, datorită violenței pe care a presupus-o, și să nu aprobe răscola din 1907, deși îi înțelesese originile, omul de litere ardelean rămânând, așadar, influențat, pe toată durata vieții, de filosofia germană de tip idealist, cunoscută în perioada studenției. Scriitorul, tributar concepției metafizice, potrivit căreia omenirea nu evoluează sub raport moral și stările existente sunt permanente, n-a înțeles că fiecare epocă istorică își creează, în funcție de interesele vremii, un mod propriu de a concepe viața, inclusiv sub dimensiunea morală. Slavici a fost, în cele din urmă, un idealist și un optimist⁴.

La zece ani după perioada vieneză, Slavici publica, în 1881, volumul *Novele din popor* (Editura Socec, București), ce reunea câteva din „capodoperele” creației sale nuvelistice: *Popa Tanda, Gura satului, O viață pierdută, La crucea din sat, Scormon, Budulea Taichii și Moara cu noroc*, intrând astfel în atenția contemporanilor, Eminescu recunoscând imediat în Slavici un mare prozator: „E înainte de toate un autor pe deplin sănătos în concepție, problemele psihologice pe care le pune sunt desemnate cu toată finețea unui cunoscător al naturii omenești; fiecare din chipurile care trăiesc și se mișcă în novelele sale e nu numai copiat de pe ulițele împodobite cu arbori ale satului, nu seamănă în exterior cu țaranul român, în port și în vorbă, ci au fondul sufletesc al poporului, gândesc și simt ca el”⁵. Curând, volumul era tradus de Mite Kremnitz în limba germană, sporind notorietatea lui Slavici, căruia i se cere, la scurt timp, redactarea volumului al șaselea (*Die Rumänen in Ungarn, Sieberbürgen und der Bucovina*) din publicația colectivă asupra etnografiei și istoriei popoarelor din Austro-Ungaria, semnată de scriitorul vienez Carol Prohaska, cu titlul *Die Volkër Oesterreich Ungarns ethnographische unde culturhistorische Schilderungen*.

Nuvela *Budulea Taichii* din volumul menționat apăruse însă deja în „Convorbiri literare”, în anul anterior, fiind reprodusă o lună mai târziu și în „Timpul”, după ce fusese citită în toamna lui 1879 la ședințele „Junimii” bucureștene, prilej cu care Maiorescu avea să noteze în jurnalul său: „splendidul *Budulea Taichii* al lui Slavici”⁶.

Nuvela menționată este redactată de către Slavici într-un moment în care sunt dominante preocupările sale legate de școală, de institutori, de sistemul educațional și instrucția școlară. Începuse să discute deja de câțiva ani în publicistica vremii despre „o nouă direcție pedagogică”⁷, atenția îndreptându-i-se, în mod special, asupra manualelor școlare. Școala românească, îndeosebi cea din Transilvania, i se părea puntea de legătură între țărănime și intelectualitate, capabilă de a crea forța de rezistență necesară poporului român în fața presiunilor politicii de desnaționalizare.

¹ Apud Ioan Slavici, *Moara cu noroc și alte nuvele*, Ediție, studiu introductiv, note și comentarii, cronologie, bibliografie de Dimitrie Vatamaniuc, Editura „Floarea Darurilor”, București, p. 11.

² Vezi Pompiliu Marcea, *I. Slavici*, Editura Pentru Literatură, București, 1965, pp. 38-39.

³ Vezi I. Slavici, *Închisorile mele*, pp. 7-8, apud *Ibidem*, p. 39.

⁴ P. Marcea, *op. cit.*, p. 190.

⁵ Eminescu, *Slavici, Novele din popor*, în „Timpul”, 28 martie 1882, apud Ioan Slavici, *op. cit.*, p. 29.

⁶ Maiorescu, *Însemnări zilnice*, I, București, 1947, p. 329, apud *Ibidem*, p. 342.

⁷ I. Slavici, *Noua direcție pedagogică*, în „Timpul”, nr. 284-285, 17 și 18 decembrie 1877.